

— Պատկերացրի պաշտօնեան արեւելքում պատերազմին համար խրկում զօրաց և պատերազմական միջերկին վրայ կոչյալը մտորամասն տեղեկութիւն մը տուաւ, որուն կցոյցը մեծ հաճութիւն ցուցընելով՝ մասնաւոր նամակով մը նայն պաշտօնեան դործունէութեան և ըստ մեծ ծառայութեան համար շնորհակալ եղաւ, և միանգամայն ունոր ծանցող որ իր աս տեղեկութեան վրայ ունեցած հաճութիւնն յայտնելու համար հրաման առած է որ անկեղ Ռոմիէնէ մէջ հրատարակուի Պաշտօնեան առած տեղեկութիւնն և բեր մաս ունիւ. առաջին մասն արեւելք խրկում զօրաց հաշիւը կը բովանդակէ, որուն նայելով Կապդիսկէն 257,324 զինուոր եւ 35,777 ձի նուաճեր են, Ղէճերէն 47,983 ծաղկ և 3067 ձի, ասոնց վրայ աւելցնելով Կապդիսկէն և Գորսի գայէն նուաճող զօրքն ընդ ամէնը 309,268 հոգի և 41,974 ձի արեւելք դացեր են: Ըսանցով մինչեւ աս տարւան Սարաի 30ը մեռեր են (32,492) հոգի որոնց հետ հաշուելով նուաճող քանակն Կապդիս գաւառը մոտոպնէին ու նուաճելութեան կորսուող 392 հոգին, բոլոր մոտոպնէլուն թիւը (39,229) հոգի եղեր է: Տեղեկութեան երկրորդ մասը պատկերացնելուն նի թիւը ցանկի կը բովանդակէ: Զամբարցին քանակը 344 պատշարման թնդանօթ ունէր. նաւատորմին ասոնցմ զատ իր թնդանօթներուն ամենէն մեծերէն 604 հատ ալ տուաւ. ասոնց վրայ աւելլան 140 ամառեան թնդանօթներ և 287 զաշար թնդանօթ պնդուն որ պատերազմն մէջ գլորմածաւ թընդանօթաց թիւը 16768 հոտաւ. ոսկէ գաս բաշակիք 2083 թնդանօթի տայց 2740 բնուտ ապր 2,128,000 թնդանօթի զունց, սուրմ և այլն և 4,800,000 հազարանիս (բիւրիսով) փառօ

ունենք: 270,000 թնդանոթի, 70 միլիոն հրա-
յանի փաթեթներ (ֆլեթ) և 3 միլիոն հարյուրակն
փաթեթ ասանդ փաթեթ մը պատահելու Վազգիային
արևելք խրկուցում, խեղդեալ եւ մի եւ նոյն ժա-
մանակ 50 միլիոն հարյուրակն բնա ալ հարկ եր
հան խրկել: Բոլոր պաշարման ժամանակն 116
մարտկոց շինուելու, որոնց համար 800,000 աւա-
ղի պարկ (Բորդո) եւ 50,000 պատմելի կարգ
(Եֆեֆ) պարձառուցան: Յարձակման (Մալադոֆի
սուխում) օրը մարտկոցներու վրայ 620 թնդա-
նոթի կար որոնք 1,100,000 անդամն աւելի կրակ
բրած եւ 3 միլիոն հազարակն շահին, աւ-
ելք 2,400,000 կենդանար կենդանիքն, 400,000
կենդանար փայտ եւ ուրիշ տարրուրիշ նիւթեր:
6,980,000 կենդանար ձիերու, կերակուր: Միայն
աղած միւ 3,053,700 հազարակն խրկուցում,
աւելք դատ 4000 կգ Բորեստեն, 1500 Ալեքսին
եւ 4500 Գարամանիայէն (Ալիկիայէն): Զգու-
տեղեկի եւ քանակի հարկուոր բաներու համար ալ
129,000 կենդանար Նիւթ հարկ եղաւ խրկել, ու-
րովհետեւ բանակին գայած տեղն ամենեւին աս
տեսակ բաներ չէին գտնուեր: Ընդամի բնութիւն
ծովերէրէն բանակ տանելու համար 11,000
մարդ եւ 8000 անասուն որոշուցաւ, արեւելքի
մէջ ալ ասոր համար 2728 ուղիորդ (որդաւ)
11,345 անասուն (ձի, ջորի, էղ, գամշ) եւ 2425
ամեն տեսակ սայլ ժողովուրդու: Պատերազմին
սկիզբէն հեռագիր մը շահուցաւ, որ յետը
շուտով հաղորդուին, բանակին մէջ մէկ փմա-
գրու ինքն եւ մէկ հասարակ տպագրութեան տպա-
րան կար: Տեղեկութեան երրորդ մասին մէջ ուր-
աւի գործն ու նիւթը Գաղղիայէն արեւելք տանող
նուաւորն հաշիւը կը ցուցուի: Կայանքներուն նաւա-
տարակն 11 հաշիւով շուրջուաւ, 21 աստղատի
եռայարկ, 19 կրկնայարկ 24 բնութիւն շահեաւ,
10 կրկնայարկ շահեաւ 21, Գործէ եւ 17 լաւ-
րեր նաւ ընդ ամէն 132 կարո նաւ գործածուե-
ցաւ: Ընդհանրաւ կառավարութիւնը 8 պատե-
րապետին եւ 42 հասարակ նաւ Գաղղիայու
գործածութեան համար առաւ: Ըստիցմ կառ-
պարազմի պաշարները 66 շահեաւ եւ 1198
աստղատի նաւ, փորձու բռնեց: Ընդէլք խր-
կուած 308,268 մարդէն, 41,974 ձիեր, և 597,680
տակառաշտի (11,953,720 կենդանար) բռնեւ,
227,135 մարդ 9000 ձի եւ 126,850 տակառաշտի
բռն նորէն Գաղղիա դարձան: Զերեուն մեծ մասն
Սամանեան երկիրները մնաց:

ԱՆԳՂԻԱ

ԼԱՅՈՒՆԵՆ գրուած լուր մը կը ծանուցանէ
թէ Ընդգիւղի գրամատակարար քիւ մը ժամանակ
իր տիւղով փնտրուանքերը պիտի որ դադարեցնեն,
որպէս զի ասով իր պատրաստ գրամին մէկէն ի
մէկ շախիւն աւելի պակսելուն եւ անկէ հետեւե-
լաւ շարեաց աղքատեան առաւ: Ըստիցմ ընելուն
բուն պատճառն ան է որ Բոսնիայի եւ Պարսկի
աները Գաղղիայի գրամատակարարին հետ գաշա-
գրութիւն մ'ընելով, յանձն առին առաջինը 5/2
միլիոն փմերիկի եւ երկրորդը 2 միլիոնի անոր
օսկի ասակ տայ:

Գաշալ լրագիրը երկայն հաստատով մը
Ընդգիւղի Պարսից գէմ պատրաստած արշաւան-
քին գէմ կը խոսի, եւ կը ցուցնէ թէ ասիկա
որչափ ծախսոյ պատճառ եւ Ընդգիւղի ինչ անու-
գրու գործ մըն է, բոլորով թէ միւր ցամաքային
գործութիւն չունենայով, չենր կրնար Պարսից գէմ
մեծ գործը մը գործել, որովհետեւ Պարսկա-
տանի փոխառակաւորութիւնը ցամաքի վրայ կա-
րաւորութեամբ միայն կ'ըլլայ եւ անոր ծովերէրը
գոցիւր կամ նաւահանգիստները գրաւելն անու-
նեւին իր առաւտուրին վնաս մը չի գործել: Ըս-
տաւարակ Ընդգիւղի լրագիրներն ու նոյն իսկ
Ժողովուրդն աս արշաւանքին գէմ են:

Երկամեկ պաշտօնէն առաւ հաշուին
նպելով 1854էն մինչեւ 1855 պատկերովի հա-
մար եղած ծախքը 15,016,000 ռիւբլիի հոսեր է:
Խորհրդանոցին համար շինումը քաղաքին
արեւոր Ընդգիւղի մէջ խախտած դանգալներուն
ամենէն մեծն է, Հոկտեմբերին 21ին իր տեղը կա-
խուցաւ:

Տուրքիան Գաշալ լրագիրն կը գրեն: Թե-
պեա եւ աս տարի Երզնայի հաճար շատ յա-
ջող եւ աւելիքն աստու է, ի վերայ պար ամե-
նային Ամերիկա քաղաքներուն թիւն աս աշան
երկնայի փառելոց: Հոկտեմբերին 10ին 135 հո-
գի նաւ մտան Պոնտֆֆուէն երկնայ: Գաղթող-
ներուն մեծ մասն ունեւ որ գեղացիք են:

Ընդամ ամեն 19ին Սալոնիկի մէջ գծբու-
ղեղը մը պատահեցաւ: Ժամանակէ մը վեր երի-
տասարդ քարոյի մը շատ ունեւորներ իր քա-
րոյը յետեւ կը փորկը: Բայց իր պղծիկ մա-
տուրը Ժողովրդին բաշտման չաւանդով եր-
սկիներն սրահն սկսաւ քարոյել: քիւ ժամանա-

կէն անկեղիքը նոյն սրահն ալ լեցուցին, ու-
տի հարկ եղաւ աւելի մեծ տեղ մը փնտրել: Նոյն
օրը քարոյի Սալոնիկի նորաշէն երաժշտական
սրահն իր քարաղաւթեան տեղի որոշած էր որն
որ 10,000 հոգի կ'առնու: Սրահը ծայրէ ծայր
իւլաւ եր, եւ հաղիւ թէ քարոյի իր քա-
րոյը կը սկսէր, վերնտունէն ձայն մը շէնքը կը
փչի կամ յորիկը կրակ տաւ եւ պոռաց: Ժա-
ղովուրդը զարհուրած մէկէն նեղ գոնէրը փա-
ղկին, շատերը պատահաններէն դուրս ցարե-
ցին: վերնտան տանգուներէն մէկն աս խում
ժամանակ կործանուցաւ եւ շատ փնամներ պա-
ճուեց: մինչեւ հիմա մէկ մեծած շէնքէն գաւթ
հոսուցան, վերաւոր սինդը շատ են, որոնց մէջ
շատերուն աստղանայուն յոյս չիւր:

Ի Տ Ա Ր Ա

Ի Տ Ա Ր Ա ինդ իրն է. զիտաւորաբար Նեաղոյ-
սոյ գէմ եղած որոշումն Ընդգիւղի լրագրոց Գաղ-
ղիայի գէմ սաստիկ հատուածներ գնելու առիթ
եղան, որոնք Պաշտօնէն պատճառ առին իր տղա-
քար հաստատուն հրատարակելու: (Տես Գաղղիայի
համարմին մէջ): Ընդգիւղի կ'աղկը եւ կը ջանար
աս խնդրին մէջ ամենայն խստութեամբ եւ բռնա-
կամ միջոցներով գործել: Բայց Գաղղիացոց կայ-
արն իր խոհեմութեամբ պարտիկ միջոցներէն
հետեւելու մեծամեծ փորձերը անհնար միւ-
ցաւ Ընդգիւղի հետ միայն անոր բնկացքը չա-
փաւորելու: Եւ փորձայն աղքատեան անկու հա-
մար: Գաղղիայի աս բնկացքին գէմ անգիւղական
լրագիրը իրենց ձայնը բարձրացուցին, եւ զանկաւ
իրեն թէ իրենց գաշանքը գործած է. Ընդգիւղի
խառնակ կը պատկերէին: Նոյն իսկ անդգիւղեան
կառավարութեան գէմ կը գծգծան որ պա-
ղիկի փնտրար եւ իրենց աղքատեան նախաձեռնը բե-
րող գաշանկարութիւնը գեմ հաստատուն կը պա-
հէ: Բայց Գաղղիական կառավարութեան բռնած
բնկացքը բոլոր Եւրոպայի մէջ մեծ հաճութիւն
կը գտնէ: Իր խախտելն ընդունած փերիս տե-
ղեկութիւնները ցնդին աս ծամբան բռնեալ գրե-
թէ հարկանորոշին: Ուրովհետեւ Խաղկոյի շատ
կողմերն արդէն յեղափոխական պատրաստութիւն
ունի տեսուելու վրայ են, եւ առթի կը սպա-
սուի Խաղկոյի թեան գործը պարզելու: Խոն-
ծին, Խաղկոյն ապաւանքութեան զրոյն ան-
գործ կեցած չէ. եւ գլխաւորաբար Բարձրի մէջ
գրգռութիւն մը կը նշմարուի:

Եւրոպայի եկած լրերուն նպելով թա-
գաւորն իր փայլով ու Լոմոնէ կեցող գեղացա-
ներուն հրաման իրկեր է որ տեղեկներն չեղնն,
մինչեւ որ գաղղիական եւ անդգիւղեան կառավա-
րութիւնները զիրեք երկրու շախիւն, ծանու-
ցանելով որ Նեաղոյսոյ կառավարութիւնը պա-
ճաւ մը չունի աս երկու տերութեանց հետ բա-
րեկանական կապը քոտիլու:

Ըստ Լոմոնէ Խաղկոյի (Զմեցցիկի) մէջ
Նեաղոյսոյ համար Ժողովում զոյրը շախիւն աւելի
է: Հատարակորէն Նեաղոյսոյ գանուղ հէլու եւ
տեան գաւթը 8000 զինուոր եւ 300 պաշա-
նակալ կ'ունենար, աս տարի անոնց խիւր 10,000ի
եղաւ: Խաղաւորական գործակալներն այնպիսի
նպատաւոր պայմաններ կը գնեն, որ հեղուեա-
ցի երկրատարքը գաւթուղուղ փնտրուր կը պրոքին:

Առասպ պրիւսացեալ կայսրուհին Հոկտեմ-
բերի 23ին չեւոփա հասաւ:

ՈՌԻՍԱՍՏԱՆ

ԼԱՅՈՒՆԵՆ եկած լրերը կը ծանուցանեն թէ
Վաղիա գեղան ջրերուն շտուկայով նոյն քաղաքը
մեծամեծ փնտրելու պատճառ է: Հազարաւոր
գործաւորաց շինած հսկայածեւ թմբկը գետին
անդադար տեկող ընդէ գէմ չլինելով դիմա-
նալ վերջապէս մէկէն կործանել է: Բայց
սաստիկ բռնութեամբ քաղաքը կոխել է: Գայտե
աներուն մեծ մասը հիմն կործանել ու ջուրը փո-
ղցնելու մէջ 11 սաք բարձրութեամբ լեցուել է:
Եղած փնտր սաստիկ է շատ մարդ ալ իրենց
կեանքը կործնուցին, թէպէտ եւ ամեն միջոց ի
գործ դրուցաւ փորելու շուտով սքնութեան
համեմատ: Համար: Ըստ օրերէն կարն հոգի-
նը կը կրցան քաղաքի:

Առասպ կրկնութեան պաշտօնէին առաւ
տարեկան հաշուին նպելով 1 հաստատուն ինա-
դաւորութեան մէջ անցած տարի 1516 զարդ կար
71,755 աշակերտով: Զերեկ համար բոլոր Խա-
սաց երկրին մէջ 106 հասարակական եւ 614
սոսանական գործը կար, որոնց առաջնները
3487 իսկ վերջնները 22,000 աշակերտ ունէին:
Դրոց յիմնութեան պաշտօնարարին հաշուին կ'ի-
մոցաի որ անցած տարի Խաղաւորական մէջ 1148
նոր գիրք եւ 91 թարգմանութիւն հրատարակու-
ել է: Գրքի երկիրներէն 1,191,745 հոսար գիրք
Խաղաւորական բնութեւն են, որոնց 11,000ը անբաւ:

Թիւնն արդեւոր է: Լեհաստանի մէջ 356 գիրք
տպուել եւ 71,908 հատար գրքէն բնութեւն է:

Ս Պ Ա Ն Ի Ա

ՊԱՐՏԱՎԱՐ Նոր պաշտօնէից գէմ եղած հա-
կաւորութիւնն հիմնականէ սկսաւ երեւան կըլլէ:
Ըստ երեւելի վիճակի աս քաղաքական պաշ-
տանակները յարկայեղին բռնած ծախուին հաւան
չըլլալով իրենց պաշտօններէն կը հրաժարին:
Գանքա պարտաւոր իր պաշտօններէն հրաժարե-
ցաւ: Թողու հին իր հրամարման պատճառն ուզե-
լով իմանալ երբ որ կրնն հարցուց, սպարապետը
պատասխան տուաւ թէ՛ չեմ ուզել մասնակից
ըլլալ ան դէպքերուն որոնց փորձանք հիմա-
կուան թագաւորական յեղը ամենէն ձգել պիտի
ըլլայ: Ըստաւարակ կը կարծուի որ Խաղկոյի
նորոգմն պաշտօնայք երկայն կեանք պիտի
չառնան:

Ըստ օրերս Խաղկոյի տեղեկն մէկուն մէջ
մեծ զէնքի եւ փառայի շտեմարմն մը յայտնուե-
ցաւ:

ՕՍՏԱՆԵԱՆ ՏԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԼԱՅՈՒՆԵՆ ԳՈՒՄԵՆ կը գրեն: Ընդգիւղաց
Նաւատարմիւր փորձանքի հոսէ երկու, աւելի
եւս կը զօրանայ: Ուրպէն եռայարկ նաւ մը,
նոյնպէս Պեշկապէն ուրիշ նաւ մը եւ Մալգայէն
ուրիշ նաւեր հոս կը սպասուին: Ըստ պատճառն
ան է որ Խաղաւորական Պոլիստի եւ Գծի կողմ-
ներուն վրայ հոնաւ գծուարութիւնները սրե օր
աւելի եւս կը մեծցնեն:

Ըստ Լոմոնէ Խաղկոյի վերջերը բարձրագոյն պրո-
կոնստիտուցիոն իշխանութեանց գործքերը
կարգադրելու համար շինուած հրոգրտակը գաշ-
նակից անբռնութեանց դեռապաններուն տրուցաւ:
Ըստ հարգարգութեան համար կանչուած անձինքն
են. 17 մեծ պաշտօն, 17 կայսրածատեր, 17 փա-
ճաւակներ եւ արաւտատար, 17 գեղացիք եւ
12 քահանայք որոնց մէջ նաեւ արքեպիսկոպոս
նէրն ու եպիսկոպոսները, ընդ ամէնը 80 հոգի:
Ըստ մէկ աստիճան մէջմէկ լաւին պիտի որ կա-
մէ, որոնք նախ իրենց մէջ ուղած բաներին որո-
շելէն ետեւ, ընդհանուր տոնիկն առնելը պիտի
գնեն, որն որ ամանց վրայ պիտի խորհի եւ իր
որոշումները գաշնակից անբռնութեանց գործակալ-
ներուն պիտի Ծանուցանէ:

Ընդգիւղեան եկած վերջին լեզմարերը Հոկ-
տեմբերին 11ին եւ 12ին մէջ գիւղերը զանապա-
տեղ զոյգուած երկրաշարժին յուրը բնաւ:
Զմեւանայի մէջ միայն վտի պատճառելով ասանց
փնտու անցեր, բայց Խաղաւ մեծամեծ փնտներ
պատճառել է: 50 տեղէն աւելի կործանել եւ
շատ աներ փնտուել են: Կրտուի սր շատ մար-
դիկ ալ փրտաւորներու առիկ կեանքներին կորնե-
ցուցին կամ փրտաւորներ են: Լեյտի շոյկնաւոր
նոյն կողմէն 50 միլոն հետու պիտի սաստիկ
ցնցուի մը դրացն է որ նաւուն մէջինները կար-
ծիւ են թէ Ժողով մը կարծուցան: Գոնիական
կողմներու մէջ, նոյնպէս Մալգա ու Խաղկոյի
շատ կողմերն ալ նոյն գիւղերը սաստիկ ցնցու-
մը զոյգուցաւ: Գործիկ մէջ միայն գեղի տուն
մը կործանուցաւ եւ քանի մը քաղցի աներ փնա-
տուցան, բայց Խաղաւ շատ փնտներ պատճառել,
բոլոր Ժողովուրդը զարհուրած գիւղերուն գլխա-
տով աներէն գաւթ փախան ու բոց օդի մէջ
բնակեցան: Երկապոսէն Խաղկոյի հաստ
միջին շոյկնաւոր յուր բնաւ ինէ նուեւ, հոն
երկրաշարժը սաստիկ գոյցուել է: Գաղկոցի մէջ
200ի շախի տուն կործանել եւ բազմաթիւ տեղ
փնտուել են: 300,000ի շախի մարդիկ բոց օդի
մէջ կը բնակին:

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆԷ

ՅԱՅՈՒՄԻԳԵՄԵՆ

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԼԵԶՈՒԻՆ

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԼԵԶՈՒՄԵՆՈՅ ԽՈՒՌԵՆԱՆ ՈՒ ՌԵԴԱԿՏՈՐԵՆ
Ե Ի
ԸԶԳՆՈՒՄ ԼԵԶՈՒՄՆ ԳՐԵՑ
ԳՆԵՆԿԱՆ ՅԱՅՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

3. Տամաւեթները գարուն սկիզբներն Եւ-
րոպայի քանի մը գաւառներուն մէջ գաւառն
հնազանդութեան աստիճանը յարկ ստանալէն ետքը
Ե. Սիւրիկէին, Զ. Կոստանին, Խ. Կաղաւորին
եւ Նոնմաներուն աշխատակալութիւնները շատե-
րուն պատճառ տուն լեզուագիտութեան սա-
մանին մէջ պիտի եւս շատ քանակներ բռնելու: Խ-

